

Fortellinger til doms

Det er fortellingene om en hendelse og ikke sakens isolerte fakta som bedømmes i straffesaker.

I samarbeid med
Universitetet i Oslo

Det viser doktoravhandlingen til kulturhistoriker Audun Kjus, som han forsvarer ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo 27. november.

Han har observert 22 straffesaker og sett på hvilke retoriske grep advokater, dommere, tiltalte og vitner benytter for å bygge opp om egen argumentasjon.

- Fortellingsstrategier er avgjørende i rettsaker. Foranledningen er at det har skjedd noe problematisk, og man bruker språket til å rydde opp, sier Kjus.

Tiden teller

Det er mange opplysninger å ta stilling til i løpet av en bevisførsel, og disse organiserer dommere og publikum i hendelsesforløp og fortellinger.

- Er man uenige om hva som har skjedd vil det gi motstridende fortellinger. Som i en sak om vold i hjemmet, hvor den ene part forteller om overfall, mens den andre beskriver et stormfullt samliv hvor begge må svare for sin del, illustrerer forskeren.

Kronologi og tidsflyt er viktige faktorer i fortellingen. Forskeren forklarer at når man krangler om i hvilken rekkefølge noe skjedde, krangler man ofte om hvem som skal ta skylden.

Et annet velbrukt grep er direkte sitater, utdrag som angivelig er hentet direkte fra situasjonen.

Moralske fortellinger

- Det er grunn til å være på vakt når folk gjør dette. Ofte er det en tilspisset fortolkning av hva som skjedde. Det som er en ganske vanlig måte å ordlegge seg på i dagligtale, kan få andre utslag i retten når man blir hardere konfrontert med hva man påstår.

Audun Kjus har undersøkt domsavsigelsene i de 22 straffesakene og studert metodene som brukes for å finne en tiltalt skyldig.

- Dommer er sjelden skrevet med en fullstendig argumentasjon med tvingende logisk gyldighet.

- Vanligere er det at det gis en del opplysninger om bevissituasjonen og hendelsesforløpet, samtidig som dommen anbefaler en moralsk fortelling som informasjonen forstås i lys av.

Audun Kjus mener rettssikkerheten vil bli styrket om man er mer oppmerksom på hvordan fortellinger brukes i retten.

- Dermed blir det opp til leseren å la seg overbevise. Den som er enig i dommen blir dermed på et vis selv med på å skrive den.

Utfordrer rettssikkerheten

Til slutt i sin avhandling reiser Audun Kjus spørsmål om rettssikkerhet.

- Det gjelder å ha en sunn skepsis til fortellingenes forklarende egenskaper. Når man går inn i en fortellingssituasjon, utsetter man seg for en drift mot slutning. Man ser helhet og mening i de elementene man vurderer.

- Da kan det være nødvendig å jobbe aktivt for å holde tilbake beslutningen, selv om straffeprosessen er lagt opp til at ingen skal straffes om det ikke er overveiende sannsynlig at de er skyldige.

Forskeren foreslår en tydelig todeling av domskonferansen, der flere mulige hendelsesforløp diskuteres mer åpent før dommerne snevrer inn mot en forpliktende vurdering av saksfakta.

- Om man først diskuterer mulighetene, vil man kunne diskutere saken med større distanse, uten å legge for mye prestisje i egne oppfatninger. Det kan bidra til rettssikkerheten, tror Audun Kjus.

Pekere:

- **Sakens fakta: fortellingsstrategier i straffesaker**
- **Rettferdighet mellom linjene** - pressemelding om disputasen